

Szerkesztői iroda:
N.-Enyeden, várszög-uteza
hová
a lap szellemi részét illető közle-
mények küldendők.

Kiadó hivatal:
POLLÁK MÓR KÖNYVNYOMDÁJA.
hová a hirdetések s előfizetések
bérmentesen küldendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

KÖZÉRDEK.

Vegyes tartalmu heti lap.

Megjelen minden vasár-
napon egy nagy íven.

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK.
Helyben házhoz hordva, vagy
vidékre postán küldve:
Egész évre . . . . . 4 frt.
Fél . . . . . 2 „
Negyed . . . . . 1 „

HIRDETMÉNYEK DÍJA:
3 hasábos petit sorért, vagy ennek
helyéért 5 kr. Bélyegdíj külön 30 kr.
Nyilttér sora 15 kr.

Nehéz kereszt.

Múlt számunkban városunk társadalmának
arculatáról adtunk egy silhouettet.

Akkor madártávlattól tekintettünk végig a
nagy mezőn s úgy jártunk el, mint a méhe, nem
válogattunk a virágok közül, egyúttal tarlóztuk va-
lamennyit.

Ezúttal hadd állapodjunk meg egy hervadás-
nak indult plánta mellett, tépegyünk fonnyadozó
leveleiből, nyesegegyünk nedűtlen gyökeréről,
tekintsük meg legalább amugy körülbelől, mi ör-
dög adta rovar tehette ilyen hervadozóvá.

Az újabb időkben, már hogy a hetvenes
évek elejétől kezdve két kör alakult városunkban,
melyek mindenike a szépművészetek ápolását, fej-
lesztését tűzte céljául.

Az első csak pár évig állott fenn. Aranykor
volt ez a pár év, soha se óhajtanánk jobbat, szebbet,
eredményekben gazdagabbat. Aztán megszűnt,
— s hogy tovább fenn nem állhatott, nem a pártatlan
lelkességtől, áldozatkész vezető, sem nem a tevékeny
működők, sem nem a pártoló közön-
ség buzgalmanak csökkenése vagy éppen megesap-
panása miatt. Korántsem. Egyszerűen az volt az
ok, hogy azok, kik legnagyobb áldozatkésziséget,
odaadást fejthettek ki a működők sorában, eltávoztak
városunkból s nem lépett újabb generatio
nyomdokaikba.

Nemsokára alakult egy második „Műkedvelő
kör.” hasonló intenciókkal, hasonló kezdeménye-
zés mellett. Ki ne örült volna teljes lelkéből, hi-
szen a phoenixet véltük felújítani hamvaiból? Részt
vettünk benne mind, működtünk még azok is,
kikre a Musák valamelyike csak egy á part pil-
lantást vetett. Lelekültünk jobban, mint a Napo-
leon katonái. De, fájdalom, csak egy pár évig
tartott ki az erdő, melyből a fát összehordtuk,
hogy a lelkesedés tüzeit élesztgessük, fenntarthatassuk.

Pedig a körnek folyton folyvást buzgó, az
egyesület érdekeit szíven hordozó elnöke volt és
van; most is vannak városunkban, hála Apollon-
nak, Euterpének, Terspsikhórénak meg a többiek-
nek, tehetséges, képzett, szorgalmas műkedvelők,
kik a szépművészetekkel kitartóan, gyönyörűség-
gel és sikeresen foglalkoznak, — most is megvan
a szépért, jóért, nemesért melegen érző, azokban
örömet találó, áldozni tudó közönség . . . hát az
atmosferaera változott meg?

Vagy tán csakugyan annak a versiónak adunk

igazt, hogy a társadalomnak nem ahoz való az
évadja, vagy tán az épen lő is járt?

Nem bizony és százszor is nem.

A legfőbb hiba, valljuk be őszintén, emitt is
mi bennünk van. Nem vettük volt észre, hogy
mellékútra tértünk, talán a lázas tevékenység va-
kitotta el látónki szemünket: hanem anynyi bi-
zonyos, hogy most már benne vagyunk. A mű-
kedvelő körnek olyan irányt adtunk, mely nem
hozza való, melyen haladva nem lehet az igazi
célhoz még csak közelíteni sem.

A műkedvelő kör estélyeit, melyek eleinte
barátságos összejövetelek voltak a végett, hogy
hasznosan mulassunk, a produktiók szinterévé va-
riáltak, valójában pedig degradáltak magunkat.

A helyett, hogy a műkedvelő-kört a lélek, a
szív és ész palaestrájának tekintettük volna, a
helyett, hogy arra fektettük volna a főszűlyt, hogy
ki mikép, mennyire és mily irányban haladt a
maga cursusában, — mindezek helyett azt tettük,
hogy kerestünk egymásban virtuositást, orrunkra
csaptuk a kérlelhetetlen kritika túlságosan nagyító,
vagy fölötté kiesinyítő binoeliát, scrupulosus pro-
fessorokként bonczolgattunk részekre mindent, a
mi elibénk akadt. És aztán mit nyertünk vele?
Lassan lassan kioltogattuk a lelkesedés tüzeit a
működő tagokban, ezer akadályt gördítettünk a
haladhatás és egyöntetű működés elé, megfosztot-
tuk a jóra való törekvést a méltánylat bouquetjától,
sokszor előltük a kedvet még csirájában, még több-
ször megsemmisítettük azt a közönyt vagy a ki-
csinyítés aqua toffanájával. — egyszóval a csa-
ládiás jellegű estélyek helyett, hol azt kellett volna
bémutatnunk, mit kedvelünk, minő módon szeretnők
azt művelni, — teremtettünk formális hangversenyek-
ket lélek nélkül, szokásszerű összejöveteleket ele-
venség, vonzeró nélkül, kerestünk előadókat, mert
ideje volt körestélyt rendezni s nem megfordítva.
A kör természetesen ilyen úton fel nem virulha-
tott, mert nem a folytonos képzésnek volt esz-
közlője. —

Csodálkozhatunk-e hát ily körülmények mel-
lett, hogy egyszer csak arra a szomorú tapasztala-
tra ébredtünk, hogy megkaptuk érette a revan-
cheot. A közönség tolerantiája csak egy darabig
szokott tartani. Így történt itt is. Előbb megapad-
tak a közreműködők, deválvalódott a buzgóság
mondhatnám szükségességgé, azután pedig belátta
ezt a közönség, tapasztalta, hogy nem abban ré-
szesül, a mit keres s szerencsésen hidegülni kez-

dett, a pártfogás szűkebb körre szorult s utoljára
csak nagy nehezen lehetett vonzalmat ébreszteni.

Emlékezzünk csak vissza, milyen roszzul
esett. Nehezteltünk a közönségre részvétlenségeért,
panaszokdtunk, hogy megnehezült az idők járása
felettünk, de a világ sűrű kincseért se gondoltunk
volna egyébre. Re optime gesta véltük magunkat,
még illő reverentiával pukedlítettünk is önmagunk-
nak . . . úgy titokban.

És aztán utoljára is ott vagyunk, hogy az
érdektelenség leple borult az egész ügyre; sajnál-
kodunk, tépelődünk a legjobb esetben is, de nem
gondolunk arra, hogy nagyon, de nagyon eljött
már az idő, a mikor tenni is kellene valamit.

Mindnyájan érezzük az eszme fontosságát,
mindannyiunk lelke sóvárog egy szebb jövő után,
de nem igyekszünk megmenteni az elveszéstől a
megviselt plántát.

Ezúttal pedig erre akartam rámutatni kegyes
olvasó, ne vedd roszz néven, hogy ismét untattalak.

Más alkalommal, ha addig nem vállalkoznék
más e feladatra, elmondom vázlatosan nézetemet
arról: miként kell és lehet segitenünk, hol keres-
sünk mediatiót.

Tehát au revoir!

d—o—r.

Alsófehérmegye népoktatási állapota az 1880-ki tanévben.

(Vége)

Bocsánat e kitérésért! Lássuk további igen
tanulságos számainkat!

Tényleg oktatásban részesülő tanköte-
leseink közül vallásra nézve volt:

róm. kath.	1127	az e felekezeti tankötelesek	77.45 % -a
gör. kath.	5062	" " "	57.8 % -a
gör. kel.	4796	" " "	45.7 % -a
helv. hitv.	2035	" " "	71.8 % -a
ág. hitv.	839	" " "	95.3 % -a
unitárius	94	" " "	63.9 % -a
mózes hitü	378	" " "	79.7 % -a

Nyelvre nézve volt:

magyar	3599	az e nyelvü tankötelesek	74.36 % -a
német	823	" " "	92.35 % -a
román	9909	" " "	51.3 % -a

E számokból világosan látható, hogy a ma-
gyar és német lakosságunknál igen kedvezőnek
mondható az iskolalátogatás aránya: de a megyn-
ket túlnyomó számban (79%) lakó románság, s
köztük is kivált a gör. keletiek, iskolai viszonyai-

A szomszédaszszony.

LŐTE LAJOS-tól.

— Felolvasatott a nagyenyedi műkedvelő társulat január 27-iki gyű-
lésén 1878. —

(Vége).

Az emberi test némely kóros állapotaiért hasonlóan
a szelid természetű jámbor szomszédaszszonyt vádolták s
vádolják. Szegény! Talán épen azért rágalmazzák annyit,
mert alapos hibáztatni valót nem találtak jellemében. —
Igen hosszúra nyulnék előadásom, ha felhoznám mind-
azon eseteket, melyekben egyik, vagy másik betegséget
a hold fényváltozataival hozták kapcsolatba gyakran még
értelmes orvosok is. Csupán csak egyet említek, a par
excellence holdbetegséget, a hold kórosságot.

Ugy tetszik nekem, hogy e kifejezést kétféle kóros
állapot megjelölésére használják. Egyik az örültségnek
bizonyos neme, a lunaticusság. A ki ezen betegségben
szenved: a holdnak bizonyos phasisainál, állítólag szokot-
lanul izgatottnak látszik, mely állapot nem ritkán örjön-
gessé fajul. A bizonyító adatok azonban oly hiányosak és
ritkák, hogy a felhozott példákat bátran tekinthetjük eset-
legeseeknek.

A mit itt nálunk a holdkórosság alatt közönsé-
sen érteni szoktak, az nem egyéb az alvajárásnál, som-
nambulismusnál. Az ilyen betegek éjjel, aludva felkelnek
az ágyból és hihetetlen dolgokat mivelnék. Főlmásznak
éjjel a házak tetejére — az ilyeneket a néphit szerint a
hold magához szívja s így testök megkönnyebül úgy,
hogy könnyen mászhatnak az épületekre — és ott ki-
abálnak, mindenféle sétálnak, végre lejönnek s ágyukba
visszamennek; gyakran fölébredve a magasban, zavarba
jönnek, lebuknak s nyomorultul agyon zuzzák magukat.
Beszélnek alvajáráról, a ki éjjel fölkel, ellopja s eldugja
saját ékszereit s más nap aztán csodálkozik kárán. Ol-
vastam somnambulusról, a ki fölkel éjjeli ágyából, elment
vadászni, nyulat lőtt és baza vitte; aztán lefeküdt s reg-
gel, mikor fölkel csak kimerültségét érezte s a nyulon

bámult. de az egészről semmit sem tudott. — Alig
szükség mondanom, hogy az ilyenmü elbeszélések, me-
lyek főleg a halt idejében olvashatók a napi lapok ha-
sábjaiban, ha birnak is némi igaz alappal, mód nélkül fel
vannak ékítve és el vannak torzítva úgy, hogy a tiszta
tényállást megtudni belőlök nem lehet; igen sokszor pe-
dig épen nem is egyebek költeményeknél.

E betegségek, a menyinyiben valóban léteznek, ideg-
bántalmakból veszik eredetüket. Mivel pedig az ideg-
rendszer minden képzeletet felülhaladó finomságu készü-
lék: elméletileg nem lehet tagadni, hogy a hold fénye
bizonyos befolyást gyakorolhat az idegrendszerre s így
az alvajárá állapotára. De hogy valósággal létezik-e ez a
befolyás és ha igen, miben áll: annak eldöntésére talán
még a legszükségesebb előmunkálatok sincsenek megtéve.
Nézetem szerint a szóban forgó befolyás, ha általán lé-
tezik, inkább szellemi mint physiologiai lehet oly formán,
mint a csunya idő, mely roszz kedvet szokott okozni. A
szomszédaszszony itt sem hibás, nem ő babonazza meg
a beteget „kisérteties fényével.” hanem a beteg ideg-
rendszere és kedélyállapota túlságos fogékony oly gyöngé
behatások iránt, melyek az egészséges emberre nézve
teljesen közönyösek. Jól emlékszem, hogy egy hosszús
betegség alkalmával valahányszor reggel az ablakra te-
kinttettem, s azon keresztül napsugarakat vettem észre,
mindannyiszor fékezhetetlen düh fogott el a felett, hogy
a hosszús tartó s nekem unalmas száraz idő még sem
változott át esőre.

Végeredmény gyanánt ki kell tehát mondanom,
hogy a szomszédaszszonyt józanul semmi gonosz tettel,
vagy szándékkal nem vádolhatjuk. Következéleg ne is
gyanúsítsuk, hanem legyünk bizalommal és szeretettel
iránta, a ki elosztja éjszakáink sötétségét, segédkezet
nyujt időszámításunkhoz, oly sokképen gyönyörködött
minket és nem árulja el azokat, a kik irigy emberi pil-
lantások lőtávolán kívül, titkos légyottokon, az ő szeme
láltára élvezik a szerelem édes gyümölcseit.

TÁRCZA.

BÚVIRÁGOK.

I.

Kis madárka búsan dalol az ágon,
Elhagyott tán csak ő e nagy világon . . .
Elhat hozzám a madár bús nótája,
Sohajtasom viszhangra kél reája.

Kis madárka szárnyára kél, elrepül,
A fájdalom kebelében könnyebbül —
Ó, de engem leköt ide a bánat,
Nem szállhatok kedves rózsám utánad.

II.

A kis kertet minden reggel bejárom,
Itt is, ott is végenyészet a tájon . . .
Hajh! de szívem most virázkik igazán
Bánatvirág fahad könyvem harmatán.

Jön a tavasz s akkor minden föléled,
A halálból újra pezsdül az élet.
A madár is vigan zeng majd az ágon,
S én siratom letűnt ábrándvilágom.

Balázs József.

nak gyarló állapota lerontja a kisebbség kedvező százalékait. A magyar és német gyermekek iskolalátogatása egyelőre talán igen kedvezőnek is látszik, s e tekintetben be is kell vallanunk, hogy a nagyenyedi ref. és gyulafehérvári kath. iskolák más megyékből is itt felvenni kellett (természetesen csak a 6—15 éves korukat számításba véve) tanulóikkal jelentékenyen emelik a perzentet. A róm. kath. tanulók százaléka az okból kedvezőbb a reformátusokénál, mivel a kath. egyházak inkább városi községekben fordulnak elő, hol sokkal kevesebbek az iskoláztatás akadályai.

Az iskolákat látogató gyermekek közül kijárta a törvényes szorgalmi időt 7133, kevesebb ideig járt 7198; az okvetlen szükséges tankönyvekkel bírt 10057, nem bírt 4274; kilépett az iskolából 1843 olvasni és írni, 251 csak olvasni tudó 12 éves tanuló.

Szeptember elején megkezdett a tanítás és tartott 8 hónapot 43 iskolában, 9 hónapot 21, 10 hónapot 55 iskolában, összesen megtartott tehát a törvényes szorgalmi időt 119, nyolcz hónala kevesebb ideig tartott 137 iskolában; 6 iskola tanító hiánya miatt zárva állott.

Volt megyénkben összesen 262 népoktatási tanintézet. Ezek közül állami volt 11 (szaparodás ez évben az aszszonynépi); községi 2 (a nagyenyedi polgári fiu- és leányiskola), felekezeti jelleg nélküli magán-leányiskola 3; a többi 246 mind felekezeti, mégpedig róm. kath. 16, gör. kath. 81; gör. keleti 83; e két felekezet által közösen fenntartott 16; helv. hitv. 33; ág. hitv. 13; unitárius 1; helv. hitv. és unitárius egyház által közösen fenntartott 1; mózes hitű 2.

Iskola nem volt, honnan más községbe nem járhattak a tankötelesek, 8 községben u. m. Kis-Solymos, Pojána, Rakató, Szabaderdő, Szarakszó, Székás, Tartaria és Tótfaludon. Gaurény iskolától községből Metesdre jártak a tankötelesek. Maros-Csúcs és M.-Koppánd, M.-Szentimre és Gáldtó, Tompaháza és Szász-Ujfalu egymás mellett fekvő községek iskolailag rég egyesülve vannak. Az utolsó községben csak a reformátusok tartanak egy szerény iskolát.

A tanítási nyelv magyar volt 64, magyar és német 4, magyar és román 1, német 13 és román 180 iskolában.

A nem magyar ajku iskolák közül a magyar nyelvet jó sikerrel csak 11 iskolában tanították, melyek közül a tövisi g. kath. román iskola tanítója Crissán István 100 frt, a magyarbagói szintén g. kath. iskolai tanító Martin Vázul 50 frt jutalomdíjat nyert a vallás- és közoktatási miniszter úrtól. Csekélyebb eredménnyel (egyszerű olvasástanítás) 65-ben, minék részben oka, hogy ezen iskolákban csak 24 tanító bírja oktatóképeséggel a magyar nyelvet; másfelől az is, hogy az illető egyházi felügyelet még eddig csak lanyhán tett eleget ebbeli kötelezettségének. Még leginkább a g. kath. részről tapasztaltam nagyobb buzgóságot és némi sikert is; a görög keletieknek, legalább megyénkben, a népnevelés-ügy (egy pár havasi község kivételével) különben is mostoha gyermeke. Az ág. hitv. egyházi főhatóság pedig — fájdalom! — éppen ellenséges állást foglal el e tekintetben.

Az iskola tulajdon épületben volt 216 helyen, bérelt helyiségben volt elhelyezve 46. Az összes iskolákban volt 326 tanterem s bennök vagy elkülönítve 206 tanítói lakás. Egy tanteremre jutott a mindennapiakból 55 tanköteles és 37 tényleges tanuló.

A tanteremek (részben csak tanszobák) közül a tanköteles gyermekek számához képest 112 birt kellő belső magassággal, 156 megfelelő sík ténfogatással, 132 jó világítással; 95 rendes iskolapadokkal s egyéb felszereléssel, 60 tűrhetővel, 171 ha nem is minden kellék nélkül, de a törvénynek meg nem felelő állapotban van.

Uj iskola ház épült Buzásboacsárdon a ref., Springen, Drassón, Vadveremben a g. kat., Gyulafehérvárt az ág. hv. felekezetenél; Bucsum-Szászán a tanterem fölé emelet épült tanítói lakásul; Vajasdon befejezték s használatba vették a mult években építeni kezdett ref. új iskolát. Végre Vizaknán a bérhelyiségben volt állami elemi leányiskola számára megvásároltatott egy nagy ház a piaczon terjedelmes udvarral és kerttel.

Tájékozással meg kívánom említeni itt, hogy a közoktatási törvény életbe léptetése óta a mi megyénkben épült 82 új iskolaház, névszerint 5 új állami iskolaépület 12 tanteremmel, 3 róm. kath. 11 tanteremmel, 41 gör. kath. 45 tanteremmel, 18 gör. kel. 20 tanteremmel, 11 reform. 12 tanteremmel, 4 ágostai hitv. 5 tanteremmel.

Mint ez adatok mutatják, hitfelekezeteink aránylag elég díszesre buzgalmat fejtettek ki az iskolaházak építése körül, különösen a gör. katolikusok, a menyinyiben ők legtöbbet s lehetőleg a miniszteri terv szerint építették. De ez az erőfeszítés úgy ezen, mint a gör. keleti hitközségek nagy részénél ki is merítette az áldozatkésztséget, a menyinyiben az iskola élető lelkének, a képesített tanítónak fizetésére majdnem semmi alapot nem bírtak teremteni, s a mostani különben is csekély fizetést bizonytalan, a nép szeszélyétől függő s nehezen felszedhető rovatul utján kénytelenek fedezni. Mely bajra alább a tanítók ideiglenes alkalmazásánál és fizetési átlagánál még re-flectálunk.

Az iskolák mellett vagy külön e célra volt kiszakítva faiskolának terület 109-hez, de legnagyobb részt csak szerény mérvű faiskolai munkát alig 42 helyről jelentetett be; kézi kert nagyobb részt nem céljára fordítva volt 146, tornászatra elégséges tér 103 iskola mellett; az utóbbiak közül csak 16 birt felszereléssel.

Az iskolák taneszközei közt volt 316 fekete tábla, 178 példány fali olvasó tábla, 415 fali térkép, 94 földgömb, 110 természetrajzi kép- és 21 természetrajzi eszköz-gyűjtemény, 10 természettani eszköz- és 28 természettani kép-gyűjtemény, 40 kisebb-nagyobb könyvtár. — Névszerint az iskolából kilépő gyermekek használatára, de a felnőttek által is igénybevehető könyvtárak voltak a gyulafehérvári izrael. iskolánál 200, ugyanott a reformátusnál 230, Kutyalván a reform. 50, nagyenyedi polgári iskolánál 72, ugyanott az ág. iskolánál 121, tövisi g. kath. 20, vizaknai r. kath. 80, verespataki róm. kath. 30 kötetel stb. Valódi népkönyvtár az alvinczi áll. iskola mellett 134, a vizaknai mellett 181, a maroscsúcs-koppándi mellett 22 kötetel.

Iskolai takarékpénztárt vezettek a nagyenyedi polgári iskolánál (39 betevő tett be 28 frt 20 kr.); marosujvári állami iskolánál (16 betevő 14 frt); a magyarigeni ref. iskolánál (11 betevő 14 frt 5 kr.); az alvinczi állami iskolánál (15 betevő 5 frt 64 kr.).

Megemlítendő, hogy a tornászati tanítás iskoláinknál nagyobb részt szabadgyakorlatokból állt; tornászati készletek csak 16 iskola mellett voltak.

A tanítói személyzet állott 286 rendes vagy az helyettesítő 15 segéd-, összesen 301 tanítóból, kik közül a 11 állami iskolánál volt alkalmazva 22; a nagyenyedi polg. iskolánál 9, a 3 magánintézetben 4, a 16 róm. kath. iskolánál 25; a 81 gör. kath. iskolánál (1 üresedésben) 84, a 83 g. keleti iskolánál (5 üresedésben) 79; a 33 ref. iskolánál 37; a 13 ág. hitv. iskolánál 18; az 1 unitárius és 1 unit. és helv. h. iskolánál 1—1 és a 2 zsidó iskolánál 3. Végül a g. kath. és g. keletiek által együtt fenntartott 16 iskolánál 17.

Megyénk 301 összes tanítói között képesített volt 166, nem képesített 135. Névszerint: az állami tanítók közül képesített volt 21, nem kép. 1 a községi " " " 8 " " 4 a róm. kath. " " " 21 " " 4 a görög kath. " " " 46 " " 38 a görög keleti " " " 18 " " 61 a görög kath. és gör. kel. " " " 3 " " 14 a helv. hitv. " " " 32 " " 71 az ág. hitv. " " " 12 " " 6 unitárius " " " 1 " " — a mózes hitű " " " 2 " " 1 a magántanítók " " " 2 " " 2.

Nemzetiségre nézve volt 97 magyar, 23 német és 181 román tanító. Ezen 181 román tanító közül azonban 100-an felül csak ideig-óráig voltak alkalmazva; sokan csak mint mellék-keresetet, teli foglalkozást vállalván el a tanítást, hogy a következő télen más helytt üssék fel tanyájukat. Főleg a görög keletieknél terjed mindinkább a tanítói állomásnak csak ideiglenesen betöltése, minek igazolásául szolgáljon, hogy az 1879. évről az 1880. tanévre átmenőleg előfordult 96 tanítói változás közül reájuk esett 52, a gör. katolikusokra 30; tehát a románokra 82. A román tanítóknak ez a folytonos változása, ez az ügybuzgóságot anynyira zsihasztó ideiglenesség egymagában problematikusá teszi a tanítás sikerét. A szegény vándor tanító még ugyszólva meg sem ismerkedhetik növendékeivel; alig veheti számba vagy ujthatja fel azoknak némi előismereteit, s mikor már tovább építhetne rá, venni kell a vándorbotot, hogy egy másik szánni való collegájának adja át a sisyphusi munkát. . . . És ezen a miserán vallás- és közoktatási m. kir. miniszter urnak 32225 — 1878. sz. (az évenkénti változást tiltó s a tanítókat kedvező próbaév után állandóknak tekintő) rendelete sem fog egyhamar segítni, különösen azon okból sem,

mivel a botrányosan csekély fizetésre maga a valamire való tanító sem marad meg s így nincs is kit állandósítani vagy visszahelyezni.

Megyénk 204 nem magyar ajku tanítóirol azt is meg kell jegyezni, hogy közülök a magyar nyelvet oktató-képességgel bírja szóban és írásban 24; töredeve vagy tűrhetően beszéli, de kívánt eredménnyel azt tanítani nem képes 61; éppen semmit vagy számba nem vehető keveset tud 119. Szomorú tüneménye az 1849. utáni abszolút korszaknak, mikor minden román és szász iskolából száműzve volt a magyar nyelv. . . .

Az összes iskolák bevételei, illetőleg iskolai célokra fordított jövedelmek tettek: készpénzben 61,862, terményekben pénzértékre számítva 17,084, összesen 78,946 forintot.

Származott ezen öszszeg
60,715 frt értékű ingatlan vagyion jövedelméből . . . . . 4760 frt
82,814 frt tőkepénz kamataiból . . . . . 5064 frt
tandijból . . . . . 5885 frt
állami és kincstári segélyből . . . . . 21598 frt
községi . . . . . 6980 frt
egyházi . . . . . 31260 frt
egyéb forrásokból . . . . . 3429 frt.

1879-ban tettek az összes jövedelmek 72,173 frtot, mivel szemben mutatkozik emelkedés 6689 frt; azonban ebből levonva a vizaknai állami leányiskolának saját helyiség megvásárlására az állam által adott 5517 frtot (e tétel emeli az államsegélyt oly magasra) igen csekély emelkedés mutatkozik.

Az iskolák költségei tettek:
Tanítók fizetésére . . . . . 60040 frt
Fűtés-, takarítás-, apróbb javításokra . . . . . 6378 frt
Tanszerekre . . . . . 997 frt
Szegény gyermekek könyveire és jutalmakra . . . . . 761 frt
Vegyes költségekre . . . . . 10770 frt
Összesen 78946 frt.

A tanítói fizetés átlaga tett megyénkben 199 frt 40 krt; de ez a különböző jellegű iskoláknál alkalmazott tanítók szerint a legnagyobb eltéréseket tünteti fel, nevezetesen a 11 állami iskolánál a tanítói fizetés átlaga 414 forint; a nagyenyedi polgári iskolánál alkalmazott tanítóké 740 frt; a róm. kath. iskoláknál a fizetési átlag 305; a helvét hitválasúknál 264; az ágostaiaknál 255; a gör. katolikusoknál 144; a gör. keletieknél 88, s azon 16 iskolánál, melyet e két felekezet yállvetve közösen tart fenn, csak 74 forint. És még ezen botrányig csekély fizetést is az értelmiséggel nem bíró román egyházközségek évenként — szigorú ellenőrzésünk mellett is — rendszeren lejjebb szalítani igyekeznek. . . . A tanítói fizetésnek ezen évenkénti kérdésessé, ugyszólva árlejtés tárgyává tétele s a tanító felfogadásánál (mint a nép nevezi) az olcsóbban vállalkozók utáni keresés kórsága ellen évek óta küzd a tanfelügyelő, s minden ilyen esetben megteszi a szükséges lépést az illető egyházi főhatóságánál, hol szintén meg van az igyekezet e baj orvoslására.

Meg kívánom még végül jegyezni, hogy a tanítók képesítésére és fizetésére vonatkozó fennebb bemutatott számadatok sokkal nagyobb pontossággal öszszevágnak a különböző jellegű és nemzetiiségű iskolákban a tanítás körül elért eredmény fokozatával, mint az iskoláknak bármily e célból tett más számszerű csoportosítása.

Gáspár János,
kir. tanfelügyelő.

Alsó-Fehérmegye közönségének felterjesztése a „megyék háztartása“ ügyében be-terjesztett törvényjavaslatra vonatkozólag.

(Vége.)

Es miként várhatjuk azt, hogy a midőn az ügyhalmaz folytonosan neveltetik, a jelenleginél kisebb személyzet éppen oly pontossággal vigye a közigazgatás teendőit, mint mostan történik?

Bár menyinyire fokozza ugyanis a nagyobb fizetés a munkakedvet, a physikai erőt csak egy bizonyos fokig feszítheti; ha az túlzottan vétetik igénybe: beteges állapotokat teremt, mely végül ismét csak a közönség kárára szolgál.

Legkárosabb hatása lenne mindenesetre a szolgabírói hivatalok kevesbitése. Maga a miniszteri indokolás is elismeri azon teendők szaporodását, melyeket az újabb törvényhozás — és hozzá tehetjük — a miniszteri rendeletek tömege hatáskörükbe utaltak. Mindennek daczára a szolgabírói hivatalok száma oly mérvileg szállíthatók le, hogy a megmaradtak személyzetének egy díjokkal, tehát csakis irodai személylyel való szaporítása legkevésbé sem segít a dolgon, kivált ha tudomásul vétetik

azon sokban kisegítő teendő szám hivatala a szoljáros miszer nyit a mondi hivatali fizeti és ug azon viselő javada való lásra közigr geogr esetre egy a zasava tányo nünk 2990 lett t kiadá kább többi szeha 3576 népe 1.35 sága 1.68 172. 170. vona vatk mely hatá min bena tán törv ható Fájó hasz helv állaz fize sok zeti nem szül eng visz teki vén latb gab tisz a m Eze gyé tee pra hiv hog bér lap tét há En mé tas gú be ne ne in a ba m ni ge m ki m lit a ke a m ba E

azon körülmény, miszerint a nagyobb terjedelmű járássokban a szolgabírók most is saját zsebéből fizetnek kisegítő írások, csak hogy képesek legyenek az irodai teendőket elvégezni. — Érthető volna, ha a személyzeti létszám meghagyása mellett kevesbítették a szolgabírói hivatalok, magyarázatul szolgálván azon elv, miszerint a szolgabírói járássok területe és székhelye összeesnek a járásbírók területével és székhelyével; ámbar mi határozottan azon gyakorlati tapasztalatot tartjuk szem előtt: miszerint szolgabíroságnak anynyinak kell lenni, a mennyit a jó közigazgatás érdeke megkíván; és bátran kimondhatjuk, hogy azon megtakarítást, amit a szolgabírói hivatalok kevesbítésével elérnénk, a közönség sokszorosán fizeti meg a nagyobb utazási költségek, az idővesztés, és ügyeinek hátramaradása árán.

A fennebbi indoklással eléggé igazoltnak hisszük azon jogos kérelmünket, hogy megyénk számára a képviselőház közigazgatási bizottsága által javaslatba hozott javadalmazás összege a jelenlegi 8 szolgabírói állomásra való tekintettel nagyobbítottassék, mi ha általános pártolásra nem találva, ugy állami szempontból, valamint a közigazgatás érdekében, multhatatlanul szükséges és a geográfiai helyzetet is tekintve, mellözhetetlen; mindenestre a hetedik szolgabírói hivatal fizetésével, továbbá egy aljegyzői és egy árvaszéki iktató-kiadó állomás díjazásával szaporítottassék. E szaporítás iránti kíváncsolom méltányosságának kitüntetésé végett meg kell még említenünk, hogy a dologi kiadások összege, mely eddig 2990 frtot tett, 490 frttal kevesebbre, t. i. 2500 frtra lett téve, a törvényjavaslat melléklete szerint, holott ezen kiadások apasztására elegendő indok nincs, annál is inkább, mivel, ha valamely évben megtakarítás történik, a többlet a jövő évi javadalmazás fedezésül szolgálhat.

Végül legyen szabad még felhoznunk néhány összehasonlító adatot, szembetéve törvényhatóságunknak 3576-50 kilométer területét és 1.77.542 lélekre menő népességét a következő törvényhatóságokkal:

Bármegye területe 2671.83 kilométer, lakossága 1.35.392. Javadalmazása 59.110 frt.
Komárommegye területe 2914-15 kilométer, lakossága 1.51.799. Javadalmazása 61.350 frt.
Sármegye területe 3790-58 kilométer, lakossága 1.68.388. Javadalmazása 63.220 frt.
Szepesmegye területe 3636-35 kilométer, lakossága 172.367. Javadalmazása 60.610 frt.
Szilágymegye területe 3670 kilométer, lakossága 170.816. Javadalmazása 62.060 frt.

Ezen javadalmazások a közbiztonsági kiadások levonása után fennmaradó összegeket jelzik, melyekre hivatkozva bátran állíthatjuk, hogy azon fizetési többlet, melyet megyénk részére kérünk, teljesen a méltányosság határai között marad, miután mi csak annyit kérünk, mint a menyinyi a terület, népesség és adózási tekintetben, a jó közigazgatás fenntartása végett megyénket méltán megilleti.

E kérelmünkkel szemben felhozható ugyan, hogy a törvényjavaslat 9. §. szerint jogában állad a törvényhatóságoknak 3%-tölt meg nem haladó pótdadót vetni ki. Fájdalom, ezen engedménynek mi már nem vehetjük hasznát: mivel ily nemű pótdával eléggé meg van terhelve közönségünk.

Eltekintve ugyanis attól, hogy igen sok község az állandó 15—20 százalékot, sőt többen 30—40 százalékát fizeti községi közigazgatási költségei fedezésére, — nagyon sok község fizeti már az 5% iskolai adót, mindenik fizeti a betegápolási és kórházadót, az útmunkaváltságot s nemsokára már a honvédelmi felépítési költségeire szükségelt rovatalt. — Irott malaszt marad tehát a 9. §. engedménye, mivel törvényhatóságunk a súlyos adózási viszonyokra való figyelemmel s a felsorolt rovatokra való tekintetből közigazgatási célokra igénybe nem veheti.

III. Még egy körülmény van, mely nygion a törvényjavaslat közegében nem foglaltatik, de azzal kapcsolatban merült fel a képviselőház közigazgatási bizottságában. — Elvül állítottatott fel t. i. az, hogy a megyei tisztügyészeknek, tekintettel fizetésük felemelt összegére, a magán gyakorlat ezentul nem lesz megengedhető. — Ezen elv indoklásul felhozottat, miszerint egyes megyék kérvényileg panaszkodtak az ügyészek hivatalos teendőikkel való túlterheltesé miatt; továbbá, a magán praxis magán összekötteseket alkot, melyek az ügyész hivatali tevékenységének ártalmára lehetnek.

Az eredeti törvényjavaslatot tekintve, meglátjuk, hogy a tisztügyészek fizetése kevés kivétellel, a lakbérrel együtt 1300—1500 frtban szándékoltatott megállapítatni. — Egy képzett, kellő gyakorlattal bíró, tekintélyes vidéki ügyvéd, a jelenlegi viszonyok között is, — három, sőt négy ezer frt tiszta jövedelmet szerez. — Ennélfogva maga a fizetés összege éppen nem oly nagy mérvű, hogy tekintélyes, kellő elméleti és gyakorlati jártasságot tansítót, független vagyoni állásu ügyvédet magángyakorlatra felhagyására indítana, főleg azon megyékben, melyek testületi vagyonnal és különféle alapokkal nem bírván, sem szerződéseket nem kötnek, sem pereket nem folytatnak s ennél fogva a fizetésen kívül semmi mellékjövedelmet nem biztosíthatnak. — Igaz, hogy az ingatlanokra vezetendő adóvégrehajtások keresztülvitele a tisztügyészek hatáskörébe tartozik. Az eredmény azonban azt mutatja, hogy a tömeges munkálatok kevés munkabért hoznak be, miután kevés esetben történik az, hogy az elárverezett vagyont a követelési összegezen felül menő árban vétetnék meg. Sőt éppen ezen tömeges munkálatok, valamint az ügyészi véleményezést kívánó ügyek miatt kénytelenek az ügyészek segédsemmel tartani saját költségükön, ami szintén leszállítja az elegendőnek vélt fizetés összegét.

Véleményünk szerint leghelyesebb volna fenhagyni a megyék azon jogát, hogy vagyoni körülményeikhez képest szabályrendeletileg maguk határozassák el, vajjon a tisztügyész, hivatalos teendőinek pontos elvégzése mellett folytathat-e magán gyakorlatot, vagy nem?

A tisztügyész, mint tisztviselő ugyanis első sorban hivatalos kötelességeinek elvégzésére van kötelezve. Efelett örködni az alispán, a közigazgatási bizottság s a

főispán elnöke alatti számonkérő szék van hivatva. Mulasztásaiért feygelmi kereset alá eshetik, mely kötségtelenül befoly magán ügyvédi reputációjára is. Mind oly körülmények ezek, hogy bátran állíthatjuk, miszerint oly megyékben, hol sem területi vagyoni, sem terjedelmesebb alapok nem léteznek, a magángyakorlat — az eddigi szokáshoz képest, teljesen fenhagyható a tisztügyészek részére is, különben megeshetik, hogy ezen állomást — tekintettel az ügyvédi jog megszerzésének nehézségei folytán kevesbülő ügyvédekre, — vagy kezdő, vagy tehetetlen egyének fogják elfoglalni az elméleti és gyakorlati képzettséget egyaránt megkiváló közigazgatás hátrányára.

Előterjesztésünket befejezve, mely tisztelettel kérjük Nagymelteságotat, hogy I. és III. pont alatt kifejtett nézetünket elfogadni, a javadalmazásra vonatkozó II. pont alatti kérelmünket pedig teljesíteni méltóztassék. — Melylyel maradtunk stb. — Alsófehérmegye közönségének Nagy-Enyeden 1882. évi január hó 10-én tartott rendkívüli közgyűléséből.

Nagy-Enyed egyik hiánya.

Ha a régi hír s a régi dicsőség elegendő volna egy város boldogulására, Alsófehérmegye négy rendezett tanácsú városa elébe vágna Pestnek is, melynek régi híret nevet Buda kölesönözte. Minő város volna pl. Gy.-Fehérvár! és minő lenné N.-Enyed! A hír s a dicsőség megmaradt ugyan, de a régi jölet s a régi gazdagság csak emlékezetben él. Elöl kell kezdenünk mindent, s amíg a romokat eltakarítjuk, amíg a pusztulás nyomait egyengetjük, azon kell gondolkoznunk: miként feleljünk meg a haladó civilizáció követelményeinek? Világítunk tisztességesen, separtetünk rendesen, köveztetünk majd minden évben; a házak esinosabbak s a mi fő: czélszerűbb és egészségesebb berendezéssel bírnak. Sétahelyek, fürdőhelyek kedvezőbbé teszik a környéket, egyszerű, látszik a törekvés, a buzgalom, persze szerény anyagi viszonyainkhoz mérten. — De ha fűrdni akarunk, — akkor elmegyünk Maros-Ujvárra, ahol a kitünő erélyű és és lankadatlan buzgalom kir. bányatanácsos Juchó ur egész kis paradicsomot tudott varázsoltatni a pusztába, és messze híres fürdőt állított be a sivar mezőre. A régi római, a török mindjárt tudott pompás közfürdőt létesíteni, mi enyedik eddig csak az óhajással — nó meg a tervezgetéssel töltöttük időnkét. Eddig, igaz úgy volt, de másképp legyen ezután! Lehet is. Ime itt van a Bethlen-főtanoda. Százakra menő ifjúságának nincsen uszodája. Volt, most nincsen. Közegészségi szempontból kötelessége gondoskodni, hogy készüljön. Nem elég csak a szellemi fejlődésre gondolni, kell, hogy a testi epségéről is gondoskodva legyen. Itt van pl. a polgárság közvagyona: a szesz- és pálinka-alapnak a város szépítésére stb. szánt jövedelme. Bizonyára hasznost és czélszerűt mivelnénk, ha e végre is áldoznánk pár ezer forintot, mely jövedelmet is hajtana, és a polgárság közegészségi állapotára is jelentékeny befolyással volna. Ki tagadná az ellenkezőt? És ha a collegium meg a polgárság közösen állítanának egy czélszerű uszodát, fürdő-intézetet, nemde saját tagjaik irányában rónának le egy szép és hasznos kötelezettséget? Kíséréljük csak meg! Ime a főiskola gondnokai és tanári kara a legkitünőbb erőkkel és tehetségekkel dícselkedhetik. Fáradszatók a zilált vagyoni ügy rendezésében, buzgók az elvesztett viszszerzésében, s az ifjúság szellemi fejlesztésében. Oda vitték a vagyoni kezelését, hogy a collegiumnak már szép jövedelme van, áldozhatnak ily célokra is. A polgárság pedig és annak képviseltev mindíg áldozott a közcélokra, áldozzon most saját magáért is. Hívja fel a n. é. városi képviselvet a főtanoda gondnokai és tanári karát, előjáróságát, hogy közösen teremtsék meg a közcélu, közhasznú intézetet, melyet, ha létre hozunk, nemde jól fog esni a locsogó, hűs hullámok között majdan elismerni, hogy a régi s az ősi dicsőséget mégis csak a civilizáció áldásai és kényelmei között lehet legkellemesebben emlegetni.

Nagy-Enyed város közönségének 1882. jan. 30-án tartott képviselvi közgyűlése.

Elnöklő polgármester azon óhajásának adván kifejezést, hogy a lefolyt választások után a békés egyetértés szelleme járja át a közgyűlés tagjainak keblét, hogy ez által városunk anyagi és szellemi jóllétének emelésére közösen lehessen munkálkodni, és üdvözölvén az újonnan megválasztott képviselőket, kiknek nevében Török Bertalan megyei főjegyző, mint új képviselő, választott meleg szavakban az elnöki üdvözlésre, — a közgyűlést megnyitották nyilvánította s a jegyzőkönyv hitelesítésre a bizottsága tanács mellé kiküldetvén,

1. Olvastatott Alsó-Fehérmegye alispánjának felhívása az iránt, hogy Magyarország ezredéves fennállásának közeledő ünnepe alkalmából Szent-István királynak emelendő emlékszóborra adakozások gyűjtessenek. Mire adományoknak a legszélesebb körben leendő gyűjtése elhatározottatott, a gyűjtés leendő eredményétől tétetvén függővé a város ezen kegyeletes czélhoz való hozzájárulásának mérve.

2. Tárgyaltatott A.-Fehérmegye alispánjának 9406-1881. sz. a. kelt rendelete, mely szerint a tanácsnak felelősség terhe alatt meghagyatott, hogy a városi pénztár kifizetve levő tőkés utáni kamatok egy évnél tovább hátrálékban ne hagyassanak s mely szerint azon alkalomból elrendeltetik, hogy a várossal szerződési viszonyban levők képviselőik ne lehessenek. A rendeletnek a kamathátrálékosokra vonatkozó intézkedése tudásul vétetett, ez irányban a szükséges lépések már meg levén téve a tanács részéről.

A rendeletnek második része értelmezésére nézve megállapodás nem jöhetvén létre, elhatározottatott, hogy annak értelmezésére nézve az alispánhoz kérdés intézessék. —

3. A polgári failletéseknek a kiküldött bizottság ál-

tal összeállított névjegyzéke előterjesztetvén, a névjegyzéket a közgyűlés a tanácshoz határozta átteni átvizsgálás és jóváhagyási záradékkal leendő ellátás végett.

4. Az előbbeni tárggyal kapcsolatban indítvány tétetett arra nézve, hogy a failletések névsorába való felvétel jogzimeire nézve szabályrendelet készítettessék s ezáltal a felvételre nézve évről-évre megújuló vitáknak jövőre eleje vétessék. Ezen indítvány elfogadtatván, a tanácsra bízottat a szabályrendelet elkészítése és közgyűlés elé leendő terjesztése.

5. A városi ser-termelési, behozatali és árulhatási jog hasznabérlete t. é. május hó 1-én le fogván járnai, annak hasznabérbe adása érdekében megtartandó árverés feltételei megállapítottak és a tanács megbízottat az árverés megtartásával.

6. Több városi polgár költsön iránti kérése viszszátetett a tanácshoz avégett, hogy azok a tanács és tisztügyész írásbeli véleményével felszerelve terjesztessenek közgyűlés elé, mely vélemény, illetőleg jelentésekben kimutatandó lesz, hogy a kölcsönkérők felajánlott hypothekái és kamattfizetőképességök elég biztosítékot nyújtanak-e a kért kölcsönökre nézve.

7. Ezzel kapcsolatban, indítvány folytán, elhatározottatott, hogy a szesz- és pálinka-hasznabér, valamint a majorsági pénztár megtakarított összegeinek kölcsönadhatására vonatkozólag a következő közgyűlésre a tanács által szabályrendeletileg tervezet nyújtassék be.

Kevesbbé közérdekű ügyek tárgyalása után, több képviselő egyhangu helyesléssel fogadott indítványára a gyulafehérvárra áthelyezett kir. törvényszék viszszahelyezése érdekében, városunk részéről megújítandó ajánlatokra vonatkozó tervezet elkészítésére egy 9 tagu bizottság küldetett ki.

Vajha a bizottság munkálatát s a város ez iránybani törekvését a közóhajnak megfelelő siker koronázza!

VEGYES HIREK.

— **Mária Valéria** főhercegnő karácsoni ajándékul azt kérte volt szülőtől, hogy egy, a Ringszínházi szerencsétlenség folytán árvaságra jutott leánykát neveltessen föl. A főhercegnő most ez ajándékot megkapta a 6 éves Kubak Berta személyében. Közlebről mutatták be a kis leánykát a királyné lakosztályában a főhercegnőnek, ki barátságos mosolyal fogadta s „kedves gyermekem”-nek nevezte; ajándékozott neki szép babákat, ruhát, fehérműt, hosszasan beszélgetett vele s megeskolkta távozása előtt. Vajha minél több utánzó vanona e ragyogó példa!

— **József főherceg** családjával pár nappal eelőtt érkezett Fiumeba. A megérkezésnél minden hivatalos fogadást és kitüntetés mellöztek. Szapary gróf kormányzóval hosszabb beszélgetés után a főherceg családjával a „Villa Giuseppe”-be hajtattat az összegyűlt nép üdvözlései között.

— A „Veres kereszt” egylet választmányát elnöke báró Kemény Istvánné ő méltósága, f. hó 5-én. d. u. 4 órára, több fontos ügy elintézésé végett összehívta.

— A himlőjárvány színőfőben lévén, az iskolák folyó hó 10-én, akadálytalanul megnyithatók lesznek.

* **Kézfogó.** Wolcsinszky Emma k. a., Wolcsinszky N. nyug. honvédszázad százados leánya közlebről váltott jegyet Enyetér Ferencz honvéd hadnaggyal. — Kísérje áldás a köteendő frigyét!

— **Jégsport.** Folyó hó 2-án este az egyleti jégpályán rendezett ünnepély kitünően sikerült. A petroleom fáklyákkal kellően megvilágított tükörsima jégen amugy siklottak tova a párok, Zenében, szép női közönségben nem volt hiány, hogy lett volna hát jó kedvben és táncban? Értjük a franczianegyest, melyben sokan működték közre, ki könnyed fordulatokkal, merész röpi-léssel, ki pedig szédelegve, szárnyaival eviczkelve, de nagy igrkezéttel. — Az egyleti választmányának ez alkalommal csak gratulálhatunk, hogy e testedző és kellemes sportot városunkbn közkedveltségűvé tette.

— **Neerolog.** Dr. Náthán Bernárd Gy.-Fehérvár városi köztisztelben álló orvos neje és két gyermeke e hó 1-én dyphtheritisben elhaltak. A temetés rendkívüli részvét mellett 2-án d. u. tartatott meg. — Papp Lajos II-ik éves tkeologus e hó 29-én, élete 22-ik évében a himlőjárvány áldozata lett. Béke poraikra!

— **Meteor.** E hó 3-án 4 órakor városunkban az „Órhegy” felett gyönyörű meteor volt látható, mely a horizonttal csaknem párhuzamosan észak-keleti irányban haladott, mintegy 4 méter hosszú halvány füst színű szalagot rajzolva az égboljára. A meteor 3 röppentyű szerű fénygolyóra oszolta tünt el. A felhőszerű szalag útját 3—4 percz hosszaiig még mindig jelölte.

— **A himlőről.** A jan. 28. és febr. 2. közt lefolyt héten újabban megbetegültek hólyagos himlőben 4-en, vörös himlőben 3-an. Meghaltak hólyagos himlőben 3-an, vörös himlőben egy halálozás történt.

— **Mult hó 29-ik napján** egy arany mellű, melyen egy kláris kéz csügg, adatott át a rendőrségnek; ezen mellű a cigánysorból a Magyar utcára vezető sikátor, végén találtatott. — A káros, tulajdonjogának igazolása után, azt a rendőrségnél átveheti.

— **Öngyilkossági kísérlet.** Tiller S. közjegyzői gyakornok folyó hó 2-án reggel 1:9 órakor a vendéglőből, hol egész éjjel mulatott, hazamenve, szobájában revolverrel mellbe lötte magát. A golyó a nyak alatt a mellcsontot keresztül furva a belső részekbe hatott. — Tettének oka ismeretlen. Állapota aggasztó.

— **Vaddisznók a szőlőkben.** A törökbuza földéken az őszi expedició jól sikerülvén a gerezpetőti erdőben és a Farkaspataiban tanyázó vaddisznók ellátogatnak most a közeli szőlőkbe is. A napokban a herzsai egyik újonnan beültetett szőlőben okoztak nagyobb kárt kitarva az ültetvényeket.

— **Rendőrségünk éber figyelmét kérjük.** Rég ismeretes már városunkban egy kártvas kompánia, melynek tagjai kitűnő szenvedélyvel játszanak és megfelelő szerencsével koppasztottak. Ohajtandó lenne szenvedélyüknek lehetése, miután oly sok panasz merült már fel, hogy kénytelenül érezzük magunkat e felhívásra. — Folyó hó 1. és 2-ka közti éjjel is oly nagyban folyt a nemes mulatság, hogy mire reggel lett, két egyén tisztára kiürített zsebbel, egész havi keresménye vesztésével, lett kénytelen távozni. — Erélyes eljárás az ily civilizált banditák ellen mindenesetre emelné rendőrségünk tekintélyét is.

— **Afnagyenyedi kisegítő-takarékpénztár üzletforgalma** 1882. jan. hóban. Bevétel: Kézpénz áthozatal a múlt évről 10.229.76; Havi betétek 20.828.90; Kölcsönviszafizetések 51.810.—; Kamathátralékokból 549.13; Rendes 6%-os kamatokból 995.10; Provisióból 331.70; Perköltségek 81.81; Bekebelezésekből 31.20; Váltóúrlapok és bélyegekből 58.19; Váltó másolatokból 13.45; összesen: 84.929.03. — **Kiadás:** Váltóra adott kölcsön 66.790.—; Tőke visszafizetésekben 6536.89; Tiszti fizetésekben 70.—; Váltóúrlapokra és bélyegekre 16.10; Irodai költségekre 4.05; Kézpénzmaradvány február hóra 11.511.99; összesen 84.929.03.

Az igazgatóság.
— **Egy székely hős halála.** A „Nemere” írja, hogy pár nappal ezelőtt halt meg Alsó-Csernátonban Végh Antal, ki a szabadságharc alatt Gábor Áronnak segített ágyukat készíteni. Valóságos ezermester volt. A múlt év folyamán a szász gazdasági egyesület által Czikmátorban rendezett kiállítás alkalmával az ő saját találmányu ekéit ítélték a legezészerübbnek. Legutolsó műve egy gőzgép volt, melyről a szakértők elismerőleg nyilatkoztak.

— **Véres esata.** Herczegovinában január 28-án Moszt mellett a Schmerlingezred két zászlóalja 500 főnyi fölkelő csapatra bukkant, melyet üldözve véve egy keskeny hidra szorított. Több mint 200 ösztetaposott és lelőtt fölkelő maradt az öldöklő ütököt terén. Katonáink vesztesége: egy tiszt könnyen sebesült, két katona súlyosan, hat könnyebben. A fölkelők többen fogságba estek.

— **A harezterén elesettek** száma a január 27-ikén közzétett első hivatalos jelentés szerint: 6. Ugyanazon jelentés szerint súlyosan megsebesült 2 gyalogos és eltűnt egy gyalogos.

— **A lázadás tovább harapozik** Herczegovinába s onnan Boszniába. Katonáink az erősítések megérkezéig nem lépnek fel támadólag sehoh sem, miután bebizonyult, hogy a lázadás szervezői van s a rendelkezésre álló haderő nem elégséges. Míg az erősítések megérkeznek, katonáink csak a védelemre szorítkoznak. — A fölkelést szervező bizottságok fészke Montenegróban van, jöllehet Montenegró hivatalos magatartása monarchiának iránt igen nyájás, de ezért oda sűrűn érkeznek Oroszországból a segélyadományok s az actio-párt régóta működésben van.

— **A párizsi krach.** A Bontoux által a Rothschild-ház ellenében alapított „Union Générale” pénztintézet január 30-án kimondta a csődöt. A tőzsdei harezter most már egészen a Rothschildék kezébe jutott és megkezdődött a szörnnyű zavar rendezése, de már csak milliók és milliók elvesztése után. A nagy harez különben a Rothschild-féle érdekeltek és a Bontoux-féle pénztintézetek között a keleti vasutak fölötti uralomért tört volt ki. A Balkán-félszigeten átvézető vasúti vonalok viládforgalma a szerbiai vasutak kiépítése által már-már Bontoux kezébe került, ki chez Magyarországon megszerezte a budapest-zimonyi vasút concessióját is és Németországban már meg voltak szövetségesei, a havrei kikötőhöz vezető vonalokra nézve. Rothschild kezében voltak a romániai vasutak és uralja az osztrák állami vasutat. A szerbiai vasutak idegen kézben nagyon zavartak volna a keleti forgalom fölötti uralkodást és Rothschildéknak csakugyan sikerült a krach által megbuktatni Bontoux-t, kit folyó hó 2-án el is fogtak. — A szerbiai vasutak már átmentek a banque de Paris kezébe, vagyis a Rothschild főhatósága alá jutottak.

— **A király-hymnus** megalkotása tárgyában értekezletet tartottak az irói kör helyiségében. Az értekezlet abban állapodott meg, hogy bizottságot küld ki, mely felkérje Arany Jánost a hymnus megírására. Ha a halhatatlan költő nem engedne a kör óhajának, de csak ez esetben a bizottság pályázatot hirdet, melyre közadakozásra hívja fel a magyar nemzetet.

— **Telefonpróba** volt a fővárosi „Vigadó”-ban. Wiltné énekelt a nemzeti színházban s azt hallgatta a Vigadóban egy válogatott kis társaság. A legcsekélyebb pianissimók sem veszték el, csak a fortissimó volt kissé képtelenséges.

Beküldetett művek. Pénz ö felsége, regény, írta Montépin Xavér Kladja Milassin Vilmos, a „Hölgyek Lapja” derék szerkesztője, lapunk tisztelt munkatársa, 5 (6) füzet. Ara 25 kr.

Taborszky és Parsch zeneműkereskedésében megjelent: Jász-émlék, eszadás cigányos modorban zongorára átírtá Halmay Kázmér. Ara 1 frt.

KÖZGAZDASÁG.

A rétek ápolása.

Minthogy a rét termését, mint fűvet vagy szénát évről-évre elviszük s ezért a talajnak semmi kárpótlást sem adunk, könnyen megfogható, hogy a rétek termése, ha egyéb körülmények nem segítik elé, évről-évre csekélyebb lesz; s bár semmi kétséget nem szenved, hogy minden rét (kaszáló) éppen úgy javítható, mint bármelyik szántóföld, valamint elismert dolog a gazdák között az is, hogy egy hold jó rét jóval többet és állandóan jövedelmez, s hogy mily becese van a jó természetes réteknek, azt csak azon gazda tudja helyesen méltányolni, a ki oly birtok után, melynek jó természetes rétei voltak, oly birtokon kénytelen gazdálkodni, melynek semmi réte sincs, — mégis mit látunk? azt, hogy míg a szántóföldek javítására (már legalább olyan, a minő javítására) minden gazdaságban látunk legalább némi gondot fordítani: addig a réteknek nem hogy javítása, de még csak gondozása is alig jut itt-ott egy gazdának eszébe. Pedig hogy mennyire meghálálják a rétek a reájuk fordított

gondot, fáradságot, arról meggyőződhetett bárki, ki csak a szomszéd Ausztriában is megfordult, mert láthatta, hogy a rendszeren javított és gondozott rétek mennyivel nagyobb termést adnak a mi elhanyagolt, elpusztult réteinknél, miért is helyén lesz, ha egy pár szóval a rétek javítására és gondozására is felhívjuk a t. gazdaközönség figyelmét.

A rétek javításánál a leghatalmasabb tényező, miként a szántóföldeknél is, azoknak trágyázása, s e tekintetben a réteknél a szántóföldekkel szemben azon nevezetes előnyben vagyunk, hogy míg a szántóföld terményeinél, nevezetesen a gabonaféléknél a trágyává változtatott rész mindig kevesebb, mint a mennyi trágyaerőt azok a földből kivettek, addig a legjobb rét is, ha megtrágyazzák, e trágya következtében felényivel több takarmányt termel, mint a mennyire szükség volna, hogy ugyanannyi trágyát állítsunk elő, mennyit a réteknél adunk. A rétek trágyázása tehát már csak azért is előnyös, mert általa a többi bevetett föld termékenysége emelésére szükséges trágyát szaporítjuk. Általában mindenféle trágya alkalmas a kaszálókra, mennyiben az a lehető legegyszerűbben elterehethető. Ennél fogva a közönséges szalmás istállótrágya, mely a szántóföldek trágyázásánál a legfőbb szerepet viszi, a szalma s más gorbombanyagok míg tökéletesen el nem rothadtak s korhanyonyá nem változtak, a rétekre teljességgel nem alkalmasak, sőt inkább károsak, mert a zsenge füvek növést elnyomják s a takarmánynak rossz ízt adnak. A legjobb réti trágya a folyó és poralaku, ezeket a legkönyebben és legjobban el lehet osztani, s közvetlenül a földbe mennek, hol a fünek számos gyökerei azokat magokba vehetik; azért a rétek trágyázására a földvegytrágya (kompost), a hamu, a kálisók, a trágyalé és húgy vízzel vegyítve képezik a legalkalmasabb trágyaszereket.

A földvegytrágyát a javítandó rétre akkor kell kihordani, mikor a fagy nem engedi, hogy a trágyahordó szekerek kerekerei azoknak gyöpét összeragja. Igen czélszerű azon réteket, melyeket javítás alá akarunk venni, már ősszel előlegesen jól meg fogasoltatni (boronálni), azonban az nem baj, ha ez meg nem történt is, csak a trágyázás megtörténjék; kell pedig egy hold rét teljes trágyázására 50-60 szekér vegytrágya, de már 30 szekér jól készített vegytrágyának is meglátszik az eredménye. A földvegytrágyát azonnal szét kell teregetni, s midőn aztán tavasszal a föld fagya engedni kezd s a rétek gyepe mintegy 2 hüvelyknyire felenged, de a föld van még annyira fagyva, hogy a marha lába be ne süppedjen, bele kell a gyepebe a szétosztott földvegytrágyát jól erősen fogasoltatni, úgy hogy az minél jobban elkeveredjék. Erre az időpontra igen kell vigyázni, mert tökéletes munkát csak ekkor lehet végezni. A megfogasolás előtt megfelelő fajú fűmagokat is lehet elhinteni, noha a trágyázás után a jó füvek e nélkül is újból felszaporodnak. Az ily módon megtrágyázott rétekek már az első évben megkészszerződnek a hozama, sőt az gyakran még magasabbra is emelkedik s e mellett a rajta termelt takarmányok minősége is javul. Fődolog, hogy minél több földvegytrágyát készítsünk, s ha birtokunk egész rétterületét szakaszokra osztjuk s évről-évre megjavítunk belőle egy darabot, takarmánytermésünk évről-évre tetemesen fog emelkedni.

Az oly réteket, melyek tavasszal vízáradásoknak vannak kitéve, földvegytrágyával nem szabad trágyázni, hanem árasztási öntözésre kell azokat berendezni, vagy az áradás lehozódása után káli sóval hinteni be, egy holdra 100-150 kilogrammot szórvá szét. És pedig a káli sónak azon fájával, mely tisztított kénsvavas káli magnesia és tiszta kénsvavas káli név alatt árulatik. Maga a kénsvavas szintén igen jó réti trágya, vizel annyira higítva, hogy a Beaume sűrűméréjén legfeljebb 1/2-1 fokot mutasson s tavasszal miként bármely más folyó trágyát kell a rétre önteni. Ennek kettős hatása van: egyrésze, hogy a mohát s többi réti gyomfélék nagy részét nagyon gyorsan elpusztítja, másrészt a rendes füvek és hüvelyes növények növekedését szembetűnőleg elősegíti.

A rétekek öntözhető rétekké való alakítása szintén hatalmas, sőt a leghatalmasabb művelet azok termelésének szaporítására, de a legköltségesebb is. Ott a hol azoknak öntözhetősége ugyszólván pár árok, néhány kapavágás elegendő, ott a gazda maga is keresztül viheti, de hol az már több földmunkával jár, a költséget elvisehető nagyobb rétterületeken legjobban azt szakértő kultur-mérnökre bízni, de mindandig, míg vízjogi törvényünk nincs, mielőtt ily költséges rétvjavításba bocsátkoznánk, előbb jó lesz meggyőződést szerezni arról, vajjon a víz szabadhasználatának nem lesz-e valami akadály útjában.

A rétekek hamuval való meghordása is igen szép eredményre vezet. Egy holdra kell a kilguzott hamuból 18-24 hectóliter, a ki nem lugszottból 12-14 hectóliter; sokkal czélszerűbb azonban azt a földvegytrágyába keverni, mint magára alkalmazni, mert földvegytrágyával keverve nem oly egyoldalú a hatása, mint magában, mikor annak főleg csak káli tartalma hat a növényzetre.

Hasznosabb a réteket inkább gyengébben, de gyakrabban, mint ritkán s ekkor egyszerre nagyon gazdagon trágyázni. A lejtős rét legfelső legmagasabb részét mindig legerősebben kell trágyázni, mert az esővíz a trágya nagy részét szüntelen az alantabb fekvő helyekre mossa. Vannak oly szerencsés fekvésű rétek is, melyek a feletük levő más rétek, erdők, legelők és szántóföldekről mindig a legjobban trágyát kapják. Ezért a lejtős rétekre a poralaku trágyaféléket mindig tavasszal és sohasem ősszel vagy télen kell hordani, különben a hóvíz azt róluk mindig elviszi.

A rétek gondozását illetőleg még a legnagyobb fontosságu teendő a rétekek tavasszal való megfogasolása. A megfogasolást azonban, ha a réteken már begyepesedett vakandurások és hangyabolyok találtaknak, a rétgyalulásnak kell megelőzni, mely a begyepesedett vakandurásokat és hangyabolyokat felvágja és szétszaggassa. Hogy a vakandurásoknak a réteken minden tavasszal való széthányatása mily fontos teendő, azt csak

akkor látjuk igazán, ha egy vakandurással eltölt és egy teljesen sima réten egymás mellett látjuk kaszálni a kaszasokat s dolgozni a gyűjtőket. Mily gyorsan megy itt és mily lassan, lépten-nyomon akadályozva amott a munka, s mennyi takarmány elmarad a vakandurások mellett úgy a kasza, mint a gereblye után; mennyi gyom veri föl magát azok környékén. Azért is legtanácsosabb a vakandurásokat, bolyokat minden tavasszal szét osztlatni, a mi ha évről-évre megtörténik, gyorsan is megy, lapátal s gereblyével a kisebb s rétgyaluval, fogással (borona) a nagyobb kiterjedéssel bíró réteken. Ellenben ha azokat behagyjuk gyeperedni, akkor aztán a rétgyalunak nehé a munkája s kétszer-háromszor is meg kell jártni vele a rétet, míg azután a fogas sima munkát képes végezni rajta. A rétgyalu után való fogasolásra mindenféle fogas alkalmas, a mely nem nagyon súlyos, de különösen alkalmas arra, mert nem akadozik annyira, mint a Howard-féle közönséges fogas, az ugynevezett lánchborona, s a Howard-féle régből és újabb öntött vaszékkel összeállított fogas (Gliedergege).

Ha ellenben a rétet mőh lepte el, a mi nedves réteken oly gyakori, de előjén a száraz kisoványodott réteken is és mindkét helyen kiszoritja lassan a jobb füvet, annak kitisztítására csak egy borona van, a mely megfelelő munkát képes végezni, s az az Althann-féle borona, melynek ára 75 frt. Az ily elmosódott kaszálókat ily Althann-féle rézhboronával kell megboronálni. Az ősszeboronált mohát meg kell égetni s azután földvegytrágyával a rétet javítani, ha azt akarjuk, hogy az újból jövedelmet szolgáltatson.

A rétgondozási munkák közé tartozik még a réteket átszelő árkok kitisztítása s a réteken elhatalmasodott fűz és más egyéb bokrok kiirtása is. Az árkok kitisztítása által azt érjük el, hogy azokon a fölösleges víz elhuzódván, rétlünk el nem posványosodhatik s annál fogva jobb takarmányt terem; az azokból kihányt gáz és iszapot nem kell sok ideig a réten hagyni, hanem vagy azonnal elhordani, vagy ha e czélre alkalmas, azonnal a réten elteríteni. A fűz és egyéb bokrok kiirtása által rétlünk területe gyarapodván, ha a kiirtások által kopaszon maradt helyeket felássuk s fűmagokkal behintjük, rétlünk hozamát gyarapítjuk.

Igaz, hogy egy hold megfelelő takarmánynövényvel bevetett jó föld több takarmányt ad, mint egy hold természetes rét, de a mit ez ad, kevés munkába, kevés kiadásba kerül; amannak nagyobb tehát a nyers hozama, de ha mindent számítássa veszünk, a tiszta hozony igen sokszor a rét javára dönti a mérleget, e mellett még a rétek haszna biztosabb is. Vessünk tehát mesterséges takarmányt is annyit, a mennyire állataink jó karban tartása végett szükségünk van; de ne hanyagoljuk e mellett el a réteket sem, sőt inkább azok javítása és gondozása által azon legyünk, hogy azok hozamát minél magasabbra emeljük, mert minél nagyobb hozamot adnak, annál olcsóbb lesz a rajtuk termelt takarmány.

Hibaigazítás. Jelen szám 2-ik lapján a középső hasáb 30-ik sorában alulról 71 helyett olvasd 7.

Felelős szerkesztő: Dr. Boros Gábor.

Kiadó-tulajdonos: Pollák Mór.

PIACZI ÁRAK.

Február hó	N.-Enyed 2-án		Balászfalu 2-án		Tövis 1-én		Abrudbánya 30-án	
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
Buza	legszébb	8 25	7 50	7 75	8 25	8 25	8 25	8 25
	közepes	7 50	— 00	7 50	— 00	— 00	— 00	— 00
Rozs	legszébb	5 50	5 00	6 —	5 00	5 00	5 00	5 00
	közepes	5 00	4 85	5 80	4 50	4 50	4 50	4 50
Árpa	legszébb	— 00	— 00	— 00	4 00	4 00	4 00	4 00
	közepes	— 00	— 00	— 00	— 00	— 00	— 00	— 00
Zab	legszébb	3 75	3 00	3 —	4 —	4 —	4 —	4 —
	közepes	3 50	—	2 90	—	—	—	—
Törökbuza	4 80	4 60	4 25	4 50	—	—	—	—
Fuszulyka	—	—	—	—	—	—	—	—
Burgonya	—	—	—	—	—	—	—	—
1 Kilo marhabús	—	40	—	40	—	40	—	34

A n. é. helybeli és vidéki birtokos uraknak beceses figyelmét felhívom, hogy ha a következő szép, tiszta, csiraképes magvakból bármennyi eladó van, azt a rendes piaczi árban szívesen megveszem; u. m.:

szép, nagyszemű lencse, tiszta búkköny, canadai nehéz zab.

Viszont ajánlom a tavaszra szükséges gazdasági magvakat; tisztelettel kérve egy szerszám a nagyérdemű birtokos urakat, hogy minden ilynemű megrendeléseiket legkésőbb február hó végeig nálam tegyék meg, minthogy rendelvényeimet a legbiztosabb forrásba akkor küldöm fel.

Végül megjegyzem, hogy mindazoknak, kiktől ez idén rendelvényt kapok 5% árleengedést nyujtok.

Bisztritsány Lajos.